

Pro és kontra az e-könyvekről

E-könyv, e-olvasás szakmai nap az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében

Az idén kilencedik alkalommal megrendezett „Országos Könyvtári Napok” keretében, az „Okos könyvtár” programsorozathoz kapcsolódva az *ELTE Bölcsészettudományi Kar Könyvtár- és Információtudományi Intézete* (KITI) 2014. október 15-én „E-könyv, e-olvasás” címmel szervezett szakmai napot. A *Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács* (NHIT) által támogatott rendezvény az *Informatikai és Könyvtári Szövetség* (IKSZ), valamint a *Magyar Könyvtárosok Egyesületének* (MKE) együttműködésével valósult meg. A téma iránti fokozott érdeklődést jól mutatta a zsúfolásig megtelt Kari Tanácsterem, melyben 120-nál is több vendég foglalt helyet. A szakmai nap célja kettős volt. A délelőtti kerekasztal beszélgetésbe meghívott vendégeinket arra kértük, hogy osszák meg velünk az e-könyvkultúrával, az e-könyvolvasás elterjedésével és hatásaival kapcsolatos véleményüket. A délutáni interaktív bemutatók keretében pedig az érdeklődők széles körének, különböző korú és élethelyzetű társadalmi csoportoknak kívántunk lehetőséget adni az e-könyvekkel, e-book-olvasókkal való megismerkedésre.

A program kezdetén *Orlovsky Géza*, az ELTE BTK dékánhelyettes köszöntötte a megjelenteket. Elmondta, hogy saját munkája során és a magánéletében egyaránt elkötelezett híve a digitális technológiának. Az e-könyvkultúra széles körű elterjedésének legnagyobb akadályaként a magyar nyelvű tartalmak szűkebb kínálatát említette, szemben a külföldi e-könyvkiadók széles választékával.

Biró Albert, a *Nemzeti Hírközlési és Informatikai Tanács* (NHIT) 2014. október 14-én kinevezett alelnöke nyitóbeszédében az elmúlt évek tendenciáira utalva elmondta, hogy a mai fiatalok számára az internet az elsődleges tájékozódási felület. A digitális közgyűjtemények világa rendkívül változatos és gazdag tartalmakat kínál mindazoknak, akik

a kultúrafogyasztásnak ezt a gyors, kényelmes és személyre szabott formáját részesítik előnyben. Az általa képviselt NHIT kiemelt céljaként említette az információs, illetve digitális társadalom építésében való jelentős részvételt, valamint a párbeszéd generalálását a tudományos szféra, a szakmai és a civil szervezetek között, melyre kiváló lehetőség nyílt az *E-könyv, e-olvasás* szakmai napon is.

Kiszl Péter az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetének intézetigazgatója előadásában a könyvtárosképzés és a multifunkcionális könyvtárügy néhány meghatározó mérföldkővét emelte ki. A hazai könyvtár- és információtudomány bölcsője hagyományosan az ELTE szaktanszéke, doktori programja, intézete, melyben a – kezdetben erőteljesen történeti irányultságú – képzés fokozatosan alakult át, mindig az adott kor kihívásainak megfelelően. Az intézet képzési programjának középpontjában már több mint egy évtizede a modern információszerzési megoldások vizsgálata és azok alkalmazásának oktatása és kutatása áll. A jelenlegi informatikus könyvtáros BA és MA struktúra, illetve az akkreditáció alatt álló könyvtárostánár osztatlan mesterképzési szak könyvtörténeti, információmenedzsment és zenei könyvtáros specializációkkal egészülnek ki, felkészítve a hallgatókat nemcsak a könyvtári munkavégzésre, hanem akár a nonprofit vagy a versenyszférában történő munkavállalásra. [1] Az elektronikus könyvek megjelenésére reagálva az intézet elindította e-könyves kurzusát, melynek keretében *Kerekes Pál* hallgatói az e-könyvek technikai, tartalmi, könyvtári kérdései mellett, azok szerzői jogi, szociológiai és pszichológiai vonatkozásait kutatják. Az új médium hatásai tetten érhetők a hallgatói szakdolgozatokban és doktori disszertációkban egyaránt. *Kiszl Péter*, *Kerekes Pál* és *Takács Dániel* 2014 februárjában megjelent „E-könyvészet – A digitális könyvkultúra alapvonásai” című kötet [2] szintén az elektronikus könyvek aktuális jellem-

zõit, gazdasági és társadalmi hatásait mutatja be interdiszciplináris megközelítésben. Megnyitójának végén, a *Fehér bot világnapjához* kapcsolódva Kiszl Péter emlékeztetett rá, hogy az elektronikus könyv esélyegyenlőséget is teremt, a szöveghez való könnyebb hozzáférést a látásukban akadályozottaknak. Provokatív vitaindítóként Nick Sheridan-nak, a Xerox kutatójának, az elektronikus papír megalkotójának szavait idézte, miszerint „A számítógépes monitor a műszálas ruhához hasonlít. Az ötvenes években feltalált műszál minden szempontból ideális: egyszerű előállítani és felhasználni, a belőle készült ruha könnyen mosható, és nem kell vasalni. Csak éppen az emberek nem szívesen hordják. A monitor is a valaha kitalált leggyorsabb, legolcsóbb és leghatékonyabb eszköz a szövegek megjelenítésére, de sajnos, senki nem szeret róla olvasni.” [3]

A program folytatásaként „Vele vagy nélküle? – pro és kontra az e-könyvről” címmel kötetlen beszélgetés kezdődött Kerekes Pál az ELTE BTK KITI címzetes egyetemi docense, e-könyvkutató moderálásával az e-könyvekről, mint új kultúraforrástól. Beszélgetőpartnerei voltak Békés Márton történész, szerkesztő, Dippold Pé-

ter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárának igazgatója, Fodor János, az ELTE BTK KITI adjunktusa, Káldos János, az Országos Széchényi Könyvtár különgyűjteményi igazgatója, Molnár József, a PC World magazin főszerkesztője, valamint az ELTE Eötvös Kiadó képviselőjében Sándor Júlia projektvezető.

A beszélgetés folyamán élő, egymás véleményére reagáló, személyes karakterű fórum bontakozott ki, melyben ki-ki saját vérmérséklete alapján fejtette ki gondolatait az e-könyvkultúra pozitív és negatív hatásairól. Kerekes Pál vitaindítóként Békés Márton gondolatait és e-könyvszkeptikus röpiratait idézte, miszerint „az e-book merénylet a könyvkultúra ellen” [4]. Békés Márton erre reagálva elmondta, hogy korábbi véleményét továbbra is fenntartja. Álláspontja szerint az e-könyvek előnyös tulajdonságainak számbavételekor felsorolt szempontokon túlmutatnak azok az értékek, amelyeket kizárólag a nyomtatott könyvek képesek közvetíteni. Véleményét alátámasztandó egy, a családja által őrzött, az első világháború idején megjelent, kéziratos bejegyzésekkel ellátott kötetet mutatott be, mely sú-

lyos történelmi eseményekről és emberi sorsokról tanúskodik. Az egykori események mementójává vált könyv és a benne fennmaradt feljegyzések olyan fontos kulturális és emberi értékeket képviselnek, amelyek átörökítésére az e-book képtelen. Az e-book elterjedését digitális utópizmusnak tartja, melyet kizárólag az egész világ digitális behálózására törekvő nagyvállalatok piaci érdekei diktálnak, erőltetnek a felhasználókra. További ellenérvként említette Békés Márton, hogy a készülékek használata nem demokratikus, az e-könyvet olvasó emberek pedig sohasem fognak valódi közösséget alkotni.

Kerekes Pál válaszában kifejtette, hogy Békés Márton olyasmit kér számon a könyvön, amely a könyvnek nem az elődleges hivatása, funkciója. Az e-könyvek és az e-olvasás hazai népszerűségét mi sem bizonyítja jobban, mint a Magyar Elektronikus Könyvtár (<http://mek.oszk.hu>) és a *Digitális Irodalmi Akadémia* (<http://pim.hu/dia>) statisztikái. Az előbbi 2014 szeptemberében 12 000-et meghaladó letöltést regisztrált, az utóbbi honlapjának havi látogatottsága pedig ugyanebben az időszakban 60 és 70 000 közé volt tehető [5].

Molnár József a PC World magazin főszerkesztője hozzászólásában azt hangsúlyozta, hogy a technikai, technológiai innovációk nem öncélúak. Manapság már az e-könyv olvasó eszközök széles skálája áll a felhasználók rendelkezésére, melyek közül ki-ki a számára megfelelő készüléket és formátumot használhatja. Hosszú távon viszont valószínű, hogy az e-könyvek leginkább a táblagépeken és a mobiltelefonokon fognak terjedni, mert ezek a készülékek már szorosan hozzátartoznak az emberek hétköznapijához. A választás és a döntés az olvasókon múlik. Meglátása szerint a nyomtatott és a digitális formában elérhető tartalmak nem kiszorítják, hanem kiegészítik egymást, hiszen – igazodva a különböző olvasói igényekhez – a PC World magazinnak is létezik online és nyomtatott változata egyaránt. A szerzők, a kiadók által közvetíteni kívánt üzenet mindkét formában eljut a címzettekhez. A digitális formátum melletti további érveként említette a külföldön megjelenő, de Magyarországon könyvkereskedelmi forgalomban nem kapható könyvek e-könyvként történő könnyű elérését. A könyvkiadással kapcsolatban pedig úgy látta, hogy a manapság terjedőben lévő self-publishing megoldásoknak köszönhetően a szerzők jóval egyszerűbben és gyorsabban jelentethetik meg írásait e-könyvformátumban, viszont ez továbbra sem csökkenti a kiadók fontosságát a formailag és tartalmilag igényes kiadványok meg-

jelentetésében. A kiadók szerepét az előbbieken túl leginkább abban látta, hogy az interneten korlátozás nélkül megjelenő szerzői kiadások közül a kiadók képesek kiemelni és felhívni az olvasók figyelmét a valódi kulturális értékekkel bíró alkotásokra. Véleménye szerint a könyveket túlnyomórészt, az e-könyvek elterjedését követően is papírfornásban fogjuk olvasni, és csak azokat olvassuk elektronikusan, amelyekhez nem lehet könyvkereskedelmi forgalomban hozzájutni vagy eleve nem készült nyomtatott kiadásuk.

Káldos János, az Országos Széchényi Könyvtár különgyűjteményi igazgatója úgy vélte, hogy a nyomtatott könyv a történelmi emlékezetnek csupán az egyik, de nem kizárólagos továbbörökítője. Békés Márton indulatát megérti, de nem ért vele egyet. A beszélgetés kezdetekor idézett röpirat állítása, miszerint nincs paradigmaváltás, szerinte nem igaz. Elmondta, hogy munkája során számtalan – Békés Mártonéhoz hasonló – régi könyvvel találkozik, melyekhez kivétel nélkül emberi sorsok kapcsolódnak, mégis úgy látja, a könyv nem univerzális történelmi emlékező eszköz, hiszen a szóbeliség világából a könyv sem képes megőrizni semmit. Egy meghatározó olvasmányélményére utalt, *Raymond Kurzweil* „A szingularitás küszöbén” című könyvére, melyben a szerző meggyőző érvekkel bizonyítja, hogy a technológia tulajdonképpen az emberi evolúciót kiegészítő eszköz. Az emberi fejlődés következő lépése a technológiával való összeérés. A 21. század embere ezt a paradigmaváltást éli meg napjainkban. A legfontosabb kérdés pedig az – ahogy az idézett műben is olvasható – hogy képesek vagyunk-e megőrizni mindazt, amit elődeinktől örököltünk. A globálisan technológizálódó világban a társadalmi emlékezet átörökítése, hogy megőrizzük a szóbeliség és az írásbeliség, a magunk és a társadalom emlékeit, rendkívül nehéz feladat. Az idén 20 éves Magyar Elektronikus Könyvtár számára mindez szintén komoly kihívást jelent. A digitális tartalmak elérését és használatát lehetővé tevő készülékekkel kapcsolatban – Molnár Józseffel egyetértve – úgy gondolja, hogy a jövő az univerzális eszközöké, melyek minden eddigi és jövőbeli funkciót egyesítenek magukban.

Dippold Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Központi Könyvtárának igazgatója, visszautalva Káldos János szavaira, szintén azt vallja, nem lehet nem észrevenni, hogy a társadalomban a paradigmaváltás milyen hatalmas változásokat okoz. Az *IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions)* szakértői csoportja

által 2013-ban meghatározott öt trendcsoportra [6] utalt, melyek a társadalomban napjainkban végbemenő változásokat, az információs környezetben létező vagy feltételezhetően kialakuló trendeket vették számba [7].

1. trendcsoport: Az új technológiák megnövelik, de egyben be is határolják azok körét, akiknek hozzáférésük lesz az információkhoz.
2. trendcsoport: Az online oktatás demokratizálja és megváltoztatja a globális tanulást.
3. trendcsoport: A magánélet és az adatvédelem határait újra kell definiálni.
4. trendcsoport: A hipertérben keletkező közösségek érzékelik és erősítik az új hangokat és csoportokat.
5. trendcsoport: Az új technológiák megváltoztatják a globális információs gazdaságot

Az öt közül az utolsó, a technológiai változásokra vonatkozó trendcsoport kapcsolódik igazán az e-könyvkultúra kérdésköréhez, mely a hálózati mobil eszközök erőteljes, szinte beláthatatlan terjedését vizionálja. Dippold Péter szerint látnunk kell, hogy az e-könyvek és a multifunkciós készülékek csupán csak egy kis szegmensét jelentik azoknak a generális társadalmi változásoknak, amelyek előtt állunk. Az e-bookok és egyéb eszközök megjelenésével nemhogy szegényedne a világ, hanem gazdagodik. Meggyőződése, hogy ebben a folyamatban ugyanaz játszódik le, mint a különböző médiumváltásoknak az időszakában, amikor a film bejövételével sokan a színház végét jósolták, vagy amikor a fotó megjelenésében sokak a képzőművészet, illetve a festészet végnapjait látták. Mégsem így alakult, megmaradt valamennyi. Vélhetően megmarad a könyv is, az e-könyv pedig egy alternatív lehetőség lesz. Az e-könyvek könyvtári kölcsönözhetőségével kapcsolatban megjegyezte, hogy elterjedt és minden területre érvényes modell hiányában még sok a megválaszolatlan kérdés. A könyvtárak és a kiadók nem feltétlen állnak egy oldalon e téren, viszont emlékeztetett rá, hogy a különböző adatbázis-szolgáltatók kínálatában már jelenleg is hatalmas mennyiségű e-könyvet tartalmazó szolgáltatáscsomagok érhetőek el.

Sándor Júlia az ELTE Eötvös Kiadó projektvezetője alapvetően a könyvkiadók oldaláról közelítette meg az e-könyv és e-olvasás kérdéskörét. Molnár József felvetésére reagálva elmondta, hogy sok szerző azért dönt a self-publishing mellett, mert a

kiadói munkálatokra már nem úgy tekintenek, mint a papíralapú könyvkiadás esetében, hanem csupán megtakarítható költségelemként. Holott a könyvkiadás és a kiadói munka világos munkamegosztást jelent. Pontosan tudható, hogy mi a feladata a szerzőnek, a szerkesztőnek, a lektor-nak, a kiadónak és hogy hol húzódnak e feladatkörök határai. Egy elektronikus kiadvány öntevékeny létrehozásakor megbomlani látszik ez a jól meghatározott egység. Meglátása szerint a kiadók szerepe eddig is és ezután is az lesz, hogy levegyék a szerzők válláról a felesleges terheket, illetve segítsék megtartani azokat a minőségi elvárásokat és formai követelményeket, amelyek a papíralapú könyvkiadás esetében evidensek. A kiadók számára további problémát jelent a nyomtatott és a digitális tartalmak vonatkozásában egyaránt, hogy sokan – kihasználva az illegális letöltés és a fény-másolás lehetőségét – potyautasként szeretnék élvezni a különböző tartalmakat. Az elektronikus könyvkiadással kapcsolatban Sándor Júlia úgy fogalmazott, hogy nem érdemes az árral szemben úszni. Az ELTE Eötvös Kiadó maga is létrehozta saját e-könyvszolgáltatását, az ELTE Readert, melyben ingyenes digitális folyóiratokat, könyveket és jegyzeteket gyűjtöttek össze, elsősorban az egyetem oktatói és hallgatói, továbbá a nagyközönség számára [8]. Zárógondolatként, Molnár József hozzászólását kiegészítve elmondta, hogy manapság már nem csak az idegen nyelvű, külföldön kiadott kötetekre igaz az, hogy nem érhetőek el nyomtatott alakban a hazai könyvkereskedelemben. Egyre több olyan hazai pályázat jelenik meg, amely a kutatók publikációinak eleve csak a digitális formátumban történő közreadását támogatja, a papíralapon történő megjelenést nem.

Békés Márton az előtte szólókra reagálva hangsúlyozta, hogy a célja nem a provokáció, a véleménye alátámasztott, az emberi kultúra integritásáért aggódó vélemény. Ilyen értelemben provokátorként lehet tekinteni *Ray Bradbury* „Fahrenheit 451” című regényének főhősére is, aki szembe megy egy olvasás- és kultúraellenes diktatúrával. A fiatal történész az e-book jövőjével kapcsolatban szintén határozottan fogalmazott: reméli, hogy az továbbra is protézis marad, múltból, pótszer a valódi könyv másodlagos helyettese. Az e-könyvolvasón való olvasást a GPS-alapú tájékozódáshoz hasonlította, melyet bizonyos kutatások az olvasottak megjegyzését, vizuális visszaidézését és az emlékezetet rontó eszközöknek tartanak, mely valódi kultúraközvetítőként nem alkalmazható. Úgy véli, hogy ezek az eszközök elszigetelik egymástól az olvasókat, így valódi közösségek nem alakulhatnak ki;

nem egyedi, hanem egoista, önmagukra önmagukért figyelő emberek fognak tartalmakat generálni, hiperlinkelni ebben a fejlődésnek nevezett versenyben, miközben a tartalom integritásával és autoritásával senki sem foglalkozik.

Fodor János az ELTE BTK KITI adjunktusa hozzászólásában elismerte, hogy megjelenésekor az e-könyvet retrográd elképzelésnek tartotta, visszalépésnek azoktól a funkcióktól, amelyeket a web legfontosabb előnyei között szoktak emlegetni, mint például a tartalmak szabad hozzáférhetővé tétele és korlátozások nélküli megosztása, azok tetszőleges összekapcsolása, részeik egymáshoz linkelése. Ma már inkább átmeneti folyamatként tekint az e-könyvkultúrára, mely hidat képezhet a könyvnyomtatás kora és a jövő tartalomfogyasztási formái között. Emlékeztetett rá, hogy a vízió a nyomtatás korát felváltó hipertextről és webről sosem vált teljesen valóra, például senki nem írt hipertextre sikerrel szépirodalmat. A hipertext helyett a rövid, könnyen befogadható tartalmak váltak népszerűvé, mint például a Facebook felülete, melyen a felhasználó egy személyére szabott, de véletlenszerű műsorfolyam részesévé válhat. Fodor János a legfőbb kérdésnek azt tartja, hogy 10-20 év távlatában mi lesz a hosszú lineáris szövegek szerepe? Az e-könyvek sikerének oka az lehet, hogy a digitális kor olvasói is igénylik, hogy valaki vezesse őket, hogy egy regény világát a szerző szavai és fantáziája építse bennük fel. A tartalomfogyasztás e két vonulata a jövőben közelíthet egymáshoz és eljöhét egy olyan kor, amelyben a hosszú szövegek tárolását könyvtárak, gyűjtemények végzik és azoknak csak különböző megjelenései lesznek a letölthető, a kinyomtatva megvásárolható, vagy közösségi hálózatokon idézhető formák. Fodor János – Békés Márton nagyvállalattal szembeni kritikájára válaszolva – emlékeztetett rá, hogy a könyvkiadás sem mentes multinacionális üzleti érdekektől. Míg a könyvkiadók és a szellemi műhelyek gyakran szekértáborharcot vívnak egymással vagy pályázati támogatásokért, az olcsó és korlátlanul hozzáférhető elektronikus szövegek éppenhogy közelebb vihetik a szerzőket a valós olvasói igényekhez, közönségükhöz. Míg ma az emberek ajándékba, szuvenírként vesznek egymásnak könyveket, amelyeket esetleg el sem olvasnak, a jövőben a megvásárolt nyomtatott könyvek fölértékelődhetnek, az otthonokban gyűjtött könyvespolcok az e-szövegben megismert, megszeretett szerzők olvasói támogatását jelképezhetik.

A kerekasztal-beszélgetést követően „Kapcsold be magad!” címmel interaktív e-könyv olvasó bemutatóval folytatódott a program, melynek fókuszában a kiállított – Hanvon, Kindle Fire, Kobo, Nook Color, Sony és Txxr Beagle márkájú – készülékek használatának megismerése és gyakorlása állt. Kerekes Pál és tanítványai készségesen segítettek minden érdeklődőnek, akik közül sokan most először vehettek kézbe e-könyv olvasó berendezést. Az ismerkedés során kiderült, némi számítástechnikai tudás birtokában bárki könnyen elsajátíthatja a gépek kezelési sajátosságait, és hihetetlen mennyiségű az a hazai és külföldi e-könyv kínálat, amelyhez térítésmentesen hozzá lehet férni. A bemutatót követő letöltési verseny végén a résztvevők között szakkönyveket és fődíjként egy Kindle típusú e-könyv olvasót sorsoltak ki. Mindezek mellett, a szakmai napon kiállítást tartott elektronikus termékeiből és konzultációs lehetőséget biztosított standján az *Akadémiai Kiadó*, a *Wolter Kluwer Kft.*, az *e-Könyv Magyarország Kft.*, az *ELTE Eötvös Kiadó*, a *Multimédiaplaza* és a *Typotex Kiadó*.

A szakmai nap folyamán, a kerekasztal-beszélgetésben számtalan érv és ellenérv hangzott el az e-könyvekkel kapcsolatban. A rendezvény sikerét és a téma aktualitását, a vendégek nagy létszáma mellett, számtalan pozitív visszajelzés, valamint az *M1* szerkesztőinek érdeklődése is igazolja. A csatorna *Ma reggel* című műsorában október 15-én reggel Soós-Vogyerák Anikó és Fábián Barna beszélgetőpartnere Kerekes Pál volt. Bízunk benne, hogy vendégeink sok új információval és élménnyel lettek gazdagabbak és olyan érdekes szempontokat, elgondolkodtató felvetéseket hallhattak, melyek továbbgondolásra ösztönöznek sokakat.

A szakmai napon készült fotók és videó az alábbi webcímeiken tekinthetők meg:

Fotók:

<https://plus.google.com/photos/110438508107919707009/albums/6071629466182468433>

Videó:

<http://www.youtube.com/watch?v=iEuHH-umoZY&feature=youtu.be>

Kapcsolódó hír:

<http://elte-lis.blogspot.hu/2014/10/elo-eleven-muveltsegert-siker-es-szakmai.html>

Hivatkozások

- [1] KISZL Péter: Ízlik-e a bolognai? A többciklusú informatikus könyvtárosképzés eddigi tapasztalatai. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 57. évf. 1. sz. 2010. p. 3-14.
- [2] KERÉKES Pál – KISZL Péter – TAKÁCS Dániel: E-könyvészet: A digitális könyvkultúra alapvonásai. Budapest, ELTE BTK KII, 2013. 310 p. ISBN 978-963-28-4378-0
- [3] Idézi: CZEGLÉDI László: A könyvtári szolgáltatások újabb rétegei – Az e-tananyagok könyvtári szolgáltatásának lehetőségei és problémái. = *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 52. évf. 4. sz. 2005. p. 184.
- [4] BÉKÉS Márton: Könyvpalotaforradalom. Forrás: <http://jobbklikk.hu/index.php?Cikk=802> [Letöltés: 2014. október 29.]
- [5] Statisztikai adatok: Magyar Elektronikus Könyvtár – <http://mek.oszk.hu/html/vgi/kereses/kereses.phtml?tip=stat> [Letöltés: 2014. október 29.] Digitális Irodalmi Akadémia – <http://www.pim.hu/object.79354e68-0054-41c0-8253-796964dfaf57.ivy> [Letöltés: 2014. október 29.]
- [6] Bővebben lásd: IFLA Trend Report. Forrás: <http://trends.ifla.org/> [Letöltés: 2014. október 29.]
- [7] DIPPOLD Péter: Trendek az európai könyvtárügyben. = *Könyvtári Figyelő*, 60. évf. 1. sz. 2014. p. 71–72.
- [8] Az ELTE Reader elérési módja: <http://www.eltereader.hu/> [Letöltés: 2014. október 29.]

Beérkezett: 2014. IX. 11-én.

Boda Gáborné Köntös Nelli
(*ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet*)